



„A szabadság, a biztonság és az igazságos társadalompolitika kereslete Magyarországon” c. kutatási jelentés bemutatója¹

PROGRAM

- 15:30 – 15:35 **Köszöntő**
Polgár András (a Polgár Alapítvány az Esélyekért alapítója)
- 15:35 – 16:05 **„A szabadság, a biztonság és az igazságos társadalompolitika kereslete Magyarországon” c. jelentés bemutatása**
Tóth István György (a Tárki vezérigazgatója), Csathó Ábel és Tomka Zsófia (a Tárki munkatársai)
- 16:05 – 16:45 **Előre felkért diszkrét hozzászólásai**
Szabó Andrea (a HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet igazgatója)
Tóka Gábor (a Central European University professzora és a Vox Populi blog szerkesztője)
Bíró-Nagy András (a Policy Solutions igazgatója)
Molnár György (Polgár Alapítvány az Esélyekért, HUN-REN KRTK Közgazdaságtudományi Intézet)
- 16:45 – 17:30 **Hozzászólások, vita**

ÖSSZEFOGLALÓ

Kutatási beszámolóunk fókuszában a (társadalom)politika iránti kereslet áll. Arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen alapvető dimenziók és igények mentén rajzolható fel a magyar társadalom politikai értéktérképe, amely keretet ad a politikai alternatívaképzésnek. Megvizsgáltuk, hogy 1. mit várnak az egyes társadalmi csoportok a demokráciától és általában a közpolitikai döntéshozatali mechanizmustól; 2. mi alapján ítélik meg, hogy számukra „jó” vagy „nem jó” a demokratikus intézményrendszer működése; illetve 3. mennyire fontosak a szabadság és biztonság, materializmus és idealizmus, globalizmus és lokalizmus, jelen és jövő, produktivitás és környezetvédelem dimenziói, és milyen szegmenseket azonosíthatunk ezeken belül a magyar lakosság körében.

Kérdéseink megválaszolása érdekében empirikus adatfelvételt végeztünk 2022 novemberében a 18 év feletti magyar népesség 1000 fős reprezentatív mintáján. Tanulmányunk az eredményeket foglalja össze. Fontosabb megállapításainkat az alábbi lista tartalmazza.

A politikával kapcsolatos elvárások

- A megkérdezettek válaszaiban a politikai kérdések közül a legfontosabb helyre az anyagi biztonság kerül (ez hagyományosan így van), amelyet olyan „posztmateriális” értékek követnek, mint a szólásszabadság, a környezeti állapot megóvása és az igazságos elosztás, valamint a hazai vállalkozások helyzete. A cigányság felzárkóztatása nincs a lakosság legfontosabb preferenciái között.

¹ A kutatást a Tárki Társadalomkutatási Intézet Zrt. a Polgár Alapítvány az Esélyekért támogatásával végezte.

- A politikai keresletnek Magyarországon fontos elemévé vált a félelem és a szorongás (a klímaváltozástól, a megszokott életforma megváltozásától, a migrációtól, a bűnözés növekedésétől stb.). A pártok ebben a közegben igyekeznek elhíttetni a lakossággal, hogy ők azok, akik képesek megoldást nyújtani aggodalmaikra, és nekik maguknak is érdekük lehet, hogy a lakosság azon trendek miatt szorongjon, amelyekre ők ajánlják a megoldást. Így a politika iránti kereslet részben exogénnek, részben generálnak is felfoghatjuk.
- Magyarországon a közvéleményben, a korábbi évtizedekben mértekhez hasonlóan, markánsan van jelen az az érzés, hogy „a tisztességtelenségnek lejt a pálya”. Sokan gondolják azt, hogy az érvényesüléshez szabályt kell szegni, és hogy az érvényesülésben nincs, vagy nem kellő mértékű az esélyegyenlőség. Az utóbbi 15 évben megnövekedett azoknak az aránya, akik szerint az előre jutáshoz szerencse és kapcsolatok kellene. Egy 2016-os mérésünkhöz képest azonban azt tapasztaltuk, hogy megnövekedett azoknak az aránya is, akik szerint az érvényesülésben jelentős szerepe van az egyéni törekvésnek és szorgalomnak.

A politikai tér dimenziói

- A politikai értéktér dimenzióinak meghatározása érdekében szerkesztettünk egy kérdéssort, amely gazdasági (az állam és piac, szabályozás és verseny, gondoskodás és öngondoskodás stb.), illetve kulturális (egyén és közösség, lojalitás és kreativitás, tradicionalizmus és szekularizmus) témákban fogalmazott meg közpolitikai dilemmákat. Az ezekre adott válaszok segítségével hoztuk létre azt az értékteret, amelyben ezt követően igyekeztük meghatározni a magyar társadalom fontosabb értékklasztereit.
- A politikai teret erre az elemzési célra két dimenzióra leegyszerűsítve ábrázoltuk. Az egyik dimenzió gazdasági természetű: a tengely egyik vége az etatista álláspontot (állami szabályozás, újraelosztás, piacvédelem, állami kiadásnövelés és adónövelés) reprezentálja, a másikon pedig az individualista, piaci megoldások (verseny, globalizációs kitettség, adócsökkentés, kisebb újraelosztás stb.) helyezkednek el. A politikai tér másik, kulturális dimenziójában az egyik oldalon a hagyományos közösségek (család, egyház, nemzet) szabályozó funkciói állnak (konzervativizmus vagy tradicionalizmus), a másik végén pedig az alapvetően egyéni, egzisztencialista, liberális megoldások, individualista etika és szekuláris intézmények stb. állnak (szekularizmus/liberalizmus).
- Megállapítottuk, hogy a magyar társadalom ezen értéktér négy szegmensét nem egyenletesen népesíti be. A konzervatív-liberális tengelyen a konzervatívok vannak többen, a gazdasági tengelyen pedig az etatista-újraelosztók. Számszerűen a legkevésbé azok vannak, akik kulturális értelemben liberálisok, gazdasági értelemben pedig verseny- és piacpárti individualisták. A kulturális értelemben liberális népességnek nagyobb hányada gazdasági értelemben inkább az etatista megoldások híve. A konzervatív oldalon elhelyezkedők nagyjából egyenlő arányban oszlanak meg az etatisták és az individualisták között.
- Kulturális és gazdasági kérdésekben elfoglalt álláspontjaik alapján öt értékklasztert különböztettünk meg (1. ábra). Ezek a „szekuláris technokraták” (a népesség 11%-a), az „újraelosztás-központú liberálisok” (14%), a „konzervatív etatisták” (30%), a „tekintélyelvű konzervatívok” (12%) és a „méréselt, piacpárti konzervatívok” (33%).
- Az egyes közpolitikai kérdések vizsgálata során megállapítottuk, hogy adott politikai témákban a vélemények eloszlása sokszor aszimmetrikus. Például i.) sokkal többen vannak azok, akik a jövedelmek egyenlősítését tartják fontosnak, szemben a magukra hagyott piaci jövedelemfolyamatokkal; ii.) többen tartják a környezeti szempontok figyelembevételét fontosnak a gazdasági növekedésnél; iii.) többen szeretnék protekcionizmust, mint amennyien támogatnák a globális erőknél való kitettséget; iv.) sokkal többen vannak a migráció korlátozása, mint a szabadabb migrációs politika mellett; v.) többen vannak az egyház szerepét túlzottnak látók azokhoz képest, akik szerint nagyobb szerepet kellene kapniuk a közpolitikában az egyházaknak.
- Amikor azt vizsgáltuk meg, hogy ezeknek a preferencia-eloszlásoknak mennyire tudnak megfelelni a kormánypártok és az ellenzék pártjai, azt találtuk, hogy a „nagyobb” állam mellett érvelők

csoportjaiban a kormánypártok az országos támogatottságukhoz képest kisebb támogatottsággal rendelkeznek. Ugyanakkor az így felszabaduló „politikai vegyértékeket” csak részben tudják begyűjteni az ellenzéki pártok. A leghalványabb teljesítmény ebben a tekintetben a pozitív környezeti attitűdöket vallók körében mutatkozik: ebben a csoportban a kormánypártoknak alacsony a támogatottsága, azonban az ellenzék alig tud az átlagos támogattságánál többet szerezni, miközben a csoport majdnem fele nem tud magának pártot választani.

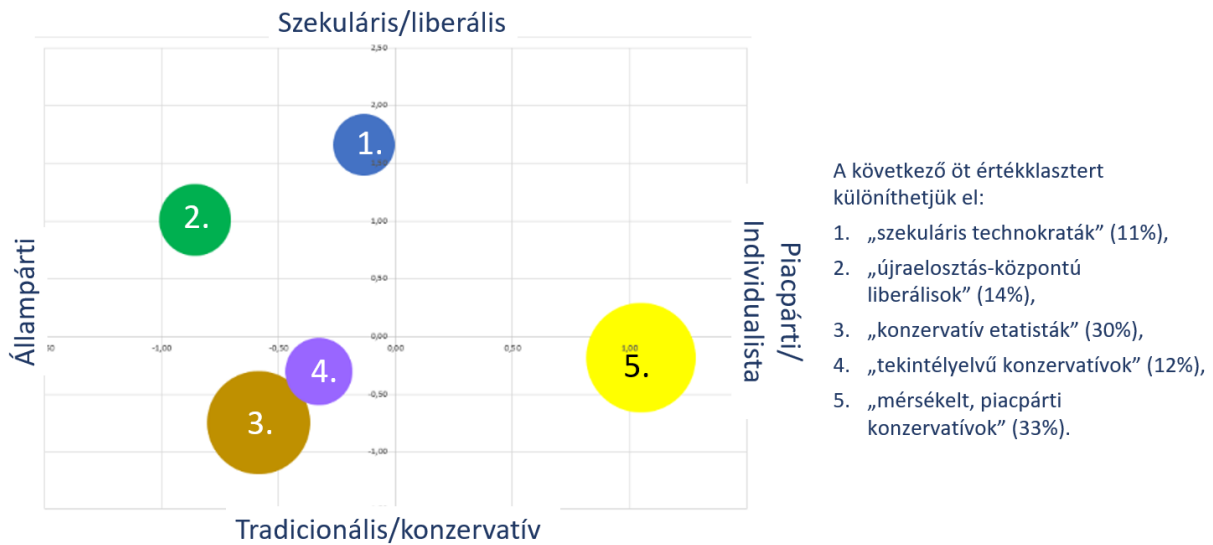
Nemzeti és globális identitások

- A magyar lakosság körében a nemzeti és globális identitások nem feltétlenül egymást kizáróan vannak jelen egyéni szinten, inkább azt látjuk, hogy három csoport különül el e tekintetben: i.) azok, akiknek van lokális, nemzeti és globális identitásuk is (közösségek); ii.) azok, akik egyik közösséggel sem azonosulnak (individualisták); illetve iii.) azok, akiknek csak lokális kötődéseik vannak (lokalisták).
- A közösségek körében felülreprezentáltak a felsőfokú végzettségűek, az újbóloldalra szavazók és a jó anyagi helyzetben lévők, az individualistákéban a Mi Hazánk és Jobbik szavazók és a rossz anyagi helyzetben lévők, a lokalistákéban pedig a legfeljebb általános iskolai végzettségűek, a budapestiek és a kormánypártiak.
- Bár a közösségek mindenütt a legnagyobb csoportot képviselik, a „szekuláris technokraták” értékklaszterében vannak a legmagasabb arányban. A lokalisták aránya a „tekintélyelvű konzervatívok” esetében a legnagyobb (2. ábra).

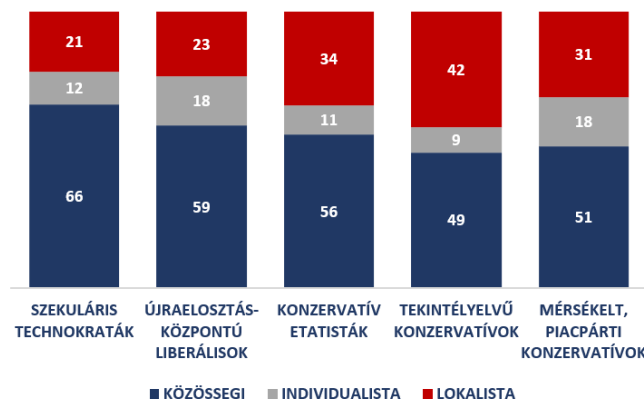
A különböző típusú demokráciák kereslete

- A magyar állampolgárok túlnyomó többsége direkt kérdésre válaszként úgy nyilatkozik, hogy fontos számára a demokrácia. Abban is viszonylag nagy az egyetértés, hogy a hosszútávú fejlődés kulcsa a demokratikus berendezkedés, szemben a szakértői döntéshozattal, vagy egy erős kezű vezetővel. Ugyanakkor az állampolgárok jóval több mint fele lemondana politikai szabadságjogainak egy részéről a nagyobb gazdasági növekedés érdekében.
- A demokráciával kapcsolatos kérdésekre adott válaszok alapján négy attitűd-kategóriát különböztettünk meg: i.) nem-demokrácia (akiknek nem fontos a demokrácia); ii.) vezérdemokrácia (akiknek fontos ugyan a demokrácia, de a fejlődéshez szerintük leginkább egy erős vezetőre van szükség); iii.) növekedésfókuszú demokrácia; és iv.) szabadságfókuszú demokrácia (mindkét utóbbi típus szerint a demokratikus vita vagy a szakértői kormányzás a fejlődés kulcsa, de míg a növekedésfókuszúak számára a növekedés és a szabadság közül a növekedés a fontosabb, a szabadságfókuszúak számára a szabadság). A legtöbben csaknem minden klaszterben növekedésfókuszú demokráciát szeretnének, a szabadságfókuszú demokráciának csak az „újraelosztás-központú liberálisok” között van a növekedésfókuszú demokráciáét meghaladó támogatottsága. A vezérdemokráciának három klaszterben, a „szekuláris technokratáknál”, a „tekintélyelvű konzervatívoknál” és a „mérsékelt, piacpárti konzervatívoknál” is relatíve magas a támogatottsága, de míg a „szekuláris technokraták” emellett elenyésző arányban fogadnák el a nem-demokráciát, minden tizedik „konzervatív etatista” fogadná el, a „mérsékelt, piacpárti konzervatívoknak” pedig egyötöde (3. ábra).
- Az iskolázottabbak, idősebbek és a nők inkább a szabadságfókuszú demokráciát támogatók körében felülreprezentáltak. Az iskolázatlanabbak népességarányosan nagyobb számban támogatják a vezérdemokráciát, a férfiak pedig a nem-demokráciát. A településtípus és a szubjektív anyagi helyzet támogatottsága ambivalens: a budapestiek és a rossz anyagi helyzetben élők felülreprezentáltak a nem-demokráciát és a szabadságfókuszú demokráciát támogatók körében is.

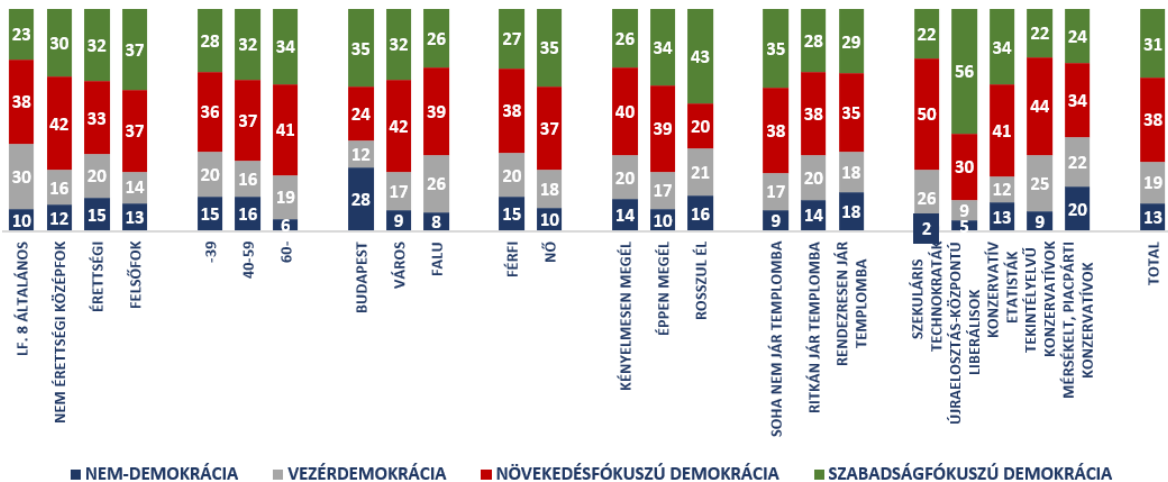
1. ábra. A magyar társadalom egyes klaszterei a közpolitikai dilemmákra adott válaszok alapján kirajzolódó értéktérben



2. ábra. Az identitásklaszterek megoszlása az értékklaszterekben (%)



3. ábra. A különböző demokráciatípusok támogatottságának megoszlása az egyes társadalmi-demográfiai változók szerint (%)



A kutatási jelentés elérhető itt: <https://tarki.hu/szabadsag-biztonsag>
Tovább információ a kutatásról a tomka@tarki.hu e-mail címen kérhető.